

VÄHIMMÄISTOIMEENTULON PARANTAMINEN: 3+1 POINTTIA

Toimeentulotuki on julkisen sosiaaliturvan viimesijainen muoto, jonka köyhyyttä vähentävä vaikutus on viimeisten vuosikymmenten aikana heikentynyt. Kun ihmisen taloudelliset resurssit putoavat liian kauas keskimääräisestä, täysimääräiset mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa heikentyvät. Silloin suhteellinen köyhyys alkaa saada absoluuttisen köyhyyden muotoja. Köyhyyden vähentäminen vaatii määrätietoisia toimenpiteitä.

1: Vähimmäistoimeentulon riittävyyden turvaaminen

Perusturvaetuksien ja toimeentulotuen taso on jäänyt jälkeen yleisestä palkkakehityksestä ja todellisten elinkustannusten noususta. Lainsäädäntö takaa oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja ihmisarvoisen elämän edellyttämään turvaan, mutta määrittelemättä jää se, mikä milloinkin katsotaan välttämättömäksi ja kuinka ihmisarvoisen elämän edellyttämä turva käsitetään. Vähimmäisturvan tason sitominen asiantuntijoiden ja kuluttajien yhdessä laatimaan viitebudjettiin auttaisi pitämään tuet tasolla, joka vastaa arkielämän todellisia kustannuksia sekä mahdollistaa kohtuullisen elintason ja kulutuksen.

Asumiskustannusten nousu on keskeinen syy vähimmäisturvan tason riittämättömyyteen. Asumistuen tasoa on korotettava todellisia vuokramenoja vastaavaksi, ja tason täytyy seurata yleistä vuokrakehitystä. On kestävämpiä, että asumistuen riittämättömyys ajaa ihmisiä toimeentulotuen asiakkaiksi.

Keinoja: Perusturvaetuksien korottaminen elämisen todellisia kustannuksia vastaavalle tasolle; kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotannon lisääminen; vähimmäisturvan tason sitominen viitebudjettiin.

2: Osallisuuden lisääminen ja työmarkkinoiden kehittäminen

Sanotaan, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Nykyään merkittävimmät ongelmat työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen kannalta liittyvät tulo- ja byrokraloukkuihin. Osallistavaa sosiaaliturvaa on kehitettävä yksilöille konkreettista hyötyä tuovien kannusteiden, ei sanktioiden avulla. Byrokraattinen järjestelmä vaatii toimiakseen jatkuvaa seurantaa mm. päällekkäisyyksien ja poiskäännyttämisen ehkäisemiseksi.

Aktivointi toteutetaan liian usein alimitoitetuilla resursseilla. On inhimillisesti ja kansantaloudellisesti kestävämpiä, että osa työkykyisestä väestöstä kiertää kehää aktivointitoimien ja työttömyyden välillä. Valtaosa työttömistä ei kuitenkaan tarvitse aktivointia vaan työtä. Yrittäjyyteen kannustamisen ohella on kehitettävä tapoja tunnistaa yrittäjien ja velkaköyhyydessä elävien talousongelmat siten, että myös heidän vähimmäistoimeentulonsa turvataan.

European Minimum Income Network (EMIN) on Euroopan komission rahoittama kaksivuotinen (2013–2014) hanke. Suomesta mukana on EAPN-FIN – Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto. Esitetyt näkemykset eivät välttämättä edusta Euroopan komission virallista kantaa. Tämä asiakirja on vielä luonnos, eikä se edusta virallisesti EMIN-hanketta.

Keinoja: Tulo- ja byrokratialoukkujen purkaminen; osatyökykyisten työmarkkinoille pääsyn helpottaminen; työmarkkinoiden rakenteiden korjaaminen osallisuutta tukeviksi.

3: Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon puolustaminen

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä kattaa suurimman osan Suomen asukkaista, mutta tukeaan eniten tarvitsevat jäävät liian usein sitä ilman. Sosiaalityö on tärkeässä asemassa, kun pyritään auttamaan ihmisiä, joiden elämä ja elinolosuhteet ovat huonontuneet nopeasti. Sähköisesti tai postitse käyty keskustelu ei takaa henkistä tai sosiaalista tukea. Ongelmien selvittäminen vaatii aikaa ihmisen kohtaamiselle.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen käytännöt vaihtelevat merkittävästi eri kuntien ja kaupunkien välillä. Koska kaikki kunnat eivät pysty talousvaikeuksien vuoksi myöntämään toimeentulotuen harkinnanvaraisia osuuksia, valtion on turvattava asuinpaikasta riippumattoman yhdenvertaisuuden toteutuminen.

Toimeentulotuen alikäytön aiheuttama puute välttämättömyyshyödykkeistä on tasavertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta merkittävä ongelma. Toimeentulotuen alikäytön arvioidaan olevan jopa 25–50 %. Joustamaton ja byrokraattinen sosiaaliturvajärjestelmä voi nujertaa ihmisen pyrkimyksen hakea apua. Alikäyttö kertoo osaltaan järjestelmän toimimattomuudesta ja tehottomuudesta. Etuuksien alikäyttö on yleisintä ryhmissä, joissa kärsitään monenlaisesta huono-osaisuudesta. Erityisen vaikea tilanne on asunnottomilla ja mielenterveyskuntoutujilla.

Nykytuotoinen sosiaalietuuksien tarveharkinta tukee perinteistä sukupuolten mukaista työnjakoa: keskimäärin pienituloisemmat naiset esim. jäävät kotiin hoitamaan lapsia. Sosiaalietuudet ovat vain yksi osa laajaa kokonaisuutta: mm. työmarkkinoiden kehittäminen ja suuriin terveyseroihin puuttuminen sekä monet muut toimenpiteet voivat edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisten vähimmäistoimeentulon tasoa.

Keinoja: Tiedotuksen ja palveluun ohjauksen parantaminen; järjestelmän yksinkertaistaminen; sosiaalityön resurssien turvaaminen koko maassa.

LISÄKSI: Toimintakulttuurin uudistaminen

Tällä hetkellä on käynnissä useita sosiaaliturvajärjestelmään liittyviä uudistushankkeita. Järjestelmän ja rakenteiden lisäksi uudistusta tarvitaan toimintakulttuuriin. Kaikilla ihmisillä tulee olla varallisuudesta riippumaton mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Tämä tarkoittaa mm. valmistelun avoimuuden lisäämistä, jonka tulee koskea myös hallinnollista valmistelua.

Ihmisten ja erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien on oltava päätöksenteon keskiössä. Erilaisten vaikutusarviointien kehittäminen voi tarjota keinoja köyhyyden ja sen

syiden näkyväksi tekemiseen. Ihmisoikeuksien ja arvokkaan elämän turvaaminen vaativat jatkuvaa työtä.

Keinoja: Heikoimmassa asemassa olevien huomioon ottaminen ja etujen turvaaminen esim. tehtävien päätösten köyhyys- ja tasa-arvo vaikutusten arvioinnin avulla; osallistavan demokratian kehittäminen ja päätöksenteon avoimuuden lisääminen.

European Minimum Income Network (EMIN) on Euroopan komission rahoittama kaksivuotinen (2013–2014) hanke. Suomesta mukana on EAPN-FIN – Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto. Esitetyt näkemykset eivät välttämättä edusta Euroopan komission virallista kantaa. Tämä asiakirja on vielä luonnos, eikä se edusta virallisesti EMIN-hanketta.